

Q. M. B. V. M. O.
DISSERTATIONIS,

DE

**P R Æ S E N T I
R E I P U B L I C Æ
L I T E R A R I Æ
F L O R E,**

PARS PRIOR,

QUAM,

SUFFRAG. AMPLISS. FAC. PHILO. IN REG.

AD AURAM ACADEMIA,

MODERANTE

HENRICO HASSEL,

ELOQUENTIÆ PROFESS. REG. & ORD.

PUBLICÆ DISQUISITIONI SUBJICIT

STIPENDIARIUS REGIUS,

ANDREAS ABRAH. HAGELBECK,

W. G.

IN AUDITORIO MAJORI DIE XX. MARTII

ANNI MDCCLIV.

H. A. M. S.

ABOÆ, Impressit Direct. & Typog. Reg. M. Duc. Fin-
land. JACOB MERCHELL.

KONGL. MAJ:TS
 TRO MAN,
 GENERAL MAJOR OCH ÖFWERSTE FÖR UPLANDS
 INFANTERIE REGEMENTE,
 SAMT
 RIDDARE OCH COMMENDEUR
 AF KONGL. MAJ:TS SWERDS-ORDEN,
 HÖGWÄLBORNE HERREN,
 H E R R
**BARON FRIEDRICH
 SPARRÉ,**

NÅDIGE HERRE.

DE stora egenskaper, som Herr Generalen till Fäderneslandets välfärd besitter, hafva länge sedan uti Svea Inbyggares hjertan upprett sig den ährestod, som trottar all förgängelighet.
 Höga

Höga förtjenster, och oförtruten nit vid viktiga värf, hafva till Rikets algemena fagnad upbrackt Herr Generalen, at bepryda et ibland de större Heders rum, från hvilket glantsen af Herr Generalens höga Person vidträckt lysa, till Sväniska Hjel-tars eftersyn. Vetenskaperne, som uti Herr Generalen vörda sin Ällkare och Skydsberre, upmana sina idkare till täflan, at ådaga lägga sin vördfam-maste ärkänsla. Valgierningar emot de torftiga, utmärcka Herr Generalens Nåd emot de ringare, hvilka för sin del vördamt bidraga, at af oför-gängeliga blömmor sammanfläta de billiga ähre-krantiar, som skola bepryda et så stort namn för sena efterverlden. Uti samma Nåd har min fram-ledne Far under sin lifstid haft den lyckan at vara innesluten, hvaraf äfven Herr Generalen täckts låta en nådig stråhle falla på min späda ålder, då För-synen genom min Faders tidiga fränfalle behagat sät-ta mig uti et värnlöst tillstånd. Herr Generalens up-muntran till at idka vetenskaper, och därjämte för-klarade Nåd, at framdeles vilja täncka på min välfärd, voro min fagnad under et så hotande öde. Alderföre, och i förtröstan uppå samma Nåd, un-derstår jag mig, at i diupaste ödmukhet för Herr Generalens fötter nedläggja denna min första lärospan, et ringa Academiskt arbete, om vetenskapernes til-växt och flor i närvarande tider. Uptag detta, Nå-dige Herre, med så hög ynnest och Nåd, som jag det i vördnad och välmening upoffrar. Almackren tildele Herr Generalen et rikt mått af all välsignel-

se,

se, samt gjöre Herr Generalens dagar många, och
uti all hög fällhet och önskelig välgång förnöjde.
Med diupestä vördnad framhärdar

Högwälbörne Herr Barons, General Majorens
Riddarens och Commendeurens

Allerhöfmiukaste tjenare,
ANDREAS ABRAH. HAGELBECK

VIR amplissime atque Celeberrime,
DN. HENRICE
HASSEL,

In Illustri Athenæo Aboënsi Eloqui. PROFESSOR Reg. &
Ord. Consistoriique ejusdem ADSESSOR gravissime,
NUTRITIE PROPENSISISIME

*Ætas est, si Tuorum in me beneficiorum multitudinem consi-
dero, ab eo tempore repetens, quo me in Domum Tuam No-
bilissimam exceptum gratulor, si dies numero, nondum bier-
nium. Tu nimirum, Nutritie Propensissime, sub hoc tem-
poris intervallo, necessitati meæ benigne succurrissi, Tu mihi
consilia saluberrimis constanter adfuisi, meque exquisitissima
Tuæ eruditionis nectare sapissime satiasti, Tu mihi Pater, Pater-
nam mei curam gessisti optimam, benignissimam. TE igitur, Nu-
tritie Propensissime, qua filium decet reverentia prose-
quor. TE veneror, Tuorumque beneficiorum memoria pe-
nes me manebit sempiterna, gratæ, piæ. Sinas humillime ro-
go, hæc pagellas, quas Tibi submisso offero, reverentiæ debite
signum esse qualecunque. Ut enim nec beneficiorum Tuorum am-
plitudinem, nec meam in TE pietatem explicare queat ullus e-
loquentiæ apparatus, sic precor qualibet hujus opelle lineolæ
devotissimi & gratissimi pectoris interpretes. Tu vero Palladis De-
us, vivas Republica Literaria, & Academia nostræ vivas.
Familie Tuæ Nobilissimæ vigeas deliciis suavissimum, mi-
bique perbenignus, inter omnigenæ felicitatis fructus, quos
Tibi adprecor uberrimos, floreas quam diutissime*

NOMINIS TUI CELEBERRIMI

Humillimus Cultor.

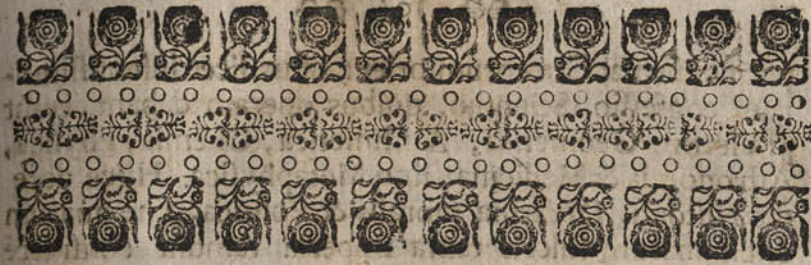
ANDREAS A. HAGELBECK

Plurimum Reverentis atque Clarissimo VIRO,
Dn. JOHANNI TIMBERG,
Pastori Ecclesiæ Skarstadiensis Meritissimo,
PATRI INDULGENTISSIMO.

Quotidie dum pie, uti deceat, recordor Tuæ, Pater Optime, erga me caritatis magnitudinem, nullius profecto rei suavior occurrit memoria. In tenera mox ætate, ut gravissimos mihi dolores peperit præmatura b. Parentis mors, ita animum tanto vulnere adfectum recreavit intensissimus ille amor, quem mihi adeo semper exhibuisti, inde ab illo tempore, quo Te Patre frui mihi contigit Optimo, Indulgentissimo, ut Parente orbatus, nihil præter nomen amisisse mihi videar. Nam quoad longissime possum, in ultimam pueritiæ memoriam respicere, omnem in salutem meam impendisti operam, studium omne, ut si curam a Genitore polliceri mihi potuerim parem, certe non majorem. In primis veneror, quod prima eruditionis principia, vel ipse, plurimè licet curis districtus, sollicitè suppeditasti, vel ab aliis curasti instillanda. Quamdiu præsens mihi fuisti, ore suavis, vultu hilaris atque benignus, vitæ moribusque exemplar, quovis die, & prope dixerim momento, optimis virtutis ac diligentia dedisti incitamenta; jam vero absens, suspiriis, admonitionibus, consiliis, imo sumtibus mihi subvenisti, adeo ut per sexennium, quod apud Camænas has Auracæ transigi nihil mihi deesse valuerit, Tibi licet defuerint multa. Hac omnia pia mente considerans, præsentem occasionem latus arripui, quæ gratissimum in Te animum qualitercunque significarem. Recipias igitur, Pater indulgentissime, consueva Tibi benignitate, & affectu, ut soles, paterno, levissimas hæc pagellas, quas in resseram perpetua pietatis, qua filio par est reverentia, Tibi consecratum eo. Vivas, Pater Optime, omni felicitatis flore cumulatus ad ultimos usque vitæ humane terminos, ut quam diutissime habeam in Te fulcrum & solacium certissimum exoptatissimum!

PATRIS INDULGENTISSIMI

Obedientissimus filius,
ANDREAS A. HAGELBECK.

S. I.

Uum Tuo L. B. favore freti, de præsentis reipublicæ literariæ flore agere constituimus, priusquàm ad institutum accedimus, quædam de tatis rei literariæ strictim præmittere visum est, ut status hodiernus cum præterito collatus eo clarius elucescat. De eruditione antediluviana, deficientibus, quæ indolem ejus illustrare possent monumentis, nihil habemus dicere. Eandem ob causam nec definiendum suscipimus, quo primum tempore post diluvium cæperit artium ingeniarum gnavior cultura; prout nec nostram facimus controversiam, Chaldæis ne an Ægyptiis princeps tantæ rei gloria debeatur; id autem asserimus, inde ab antiquissimis temporibus, in oriente, & quidem apud Chaldæos, Perlas, Indos, Phœnices, quibus addimus Ægyptios, varias excultas fuisse scientias. Patet hoc ex cultu vitæ, hos apud populos eximio, & plurimum, quæ eidem promovendo inserviunt artium excellentia, quæ quomodo sine cultu scientiarum existere potuerint, ne percipi quidem potest. Hoc insu-

A

per

per confirmat Græcorum orientalibus licet infensissimorum confessio. Scientiæ, quibus operam dabant, erant præsertim Geometria, Arithmetica, Chemia, Physica, Astronomia & Medicina, imo Metaphysica. Hisce accedit Historia, Doctrina moralis & Politica, sine quarum disciplinarum fulcris tanta imperia tamdiu consistere & florere non potuissent. Quid in singulis hisce artibus præstiterint, explicare arduum est, imo impossibile. Nulla enim hic suppetunt monumenta literarum, ab ipsis Orientalibus consignata; quæ autem de illis referunt Græci, pauca sunt, & suspectæ plerumque fidei. Nec dubium, quin Græci ad ostentationem facti, quæ ab orientalibus acceperant, multa celarint, ut sua esset inventionis gloria. De cætero, scientiæ erant cum religione & statu politico commixtæ, adeoque inter arcana habebantur, quæ est ratio, cur modo ænigmatica propositæ fuerint, & per symbola hieroglyphica, quod apud Ægyptios præsertim obtinuit. Quæ sic erant involuta, non intelligebant alii, quam quorum erat scientias ex professo tractare, & eo facilius erat hæc occulere secreta, ubi patres ipsi filios instituebant. Conditio eruditorum nullibi lautior fuit & magnificentior. Quæ ad vitam commode & jucunde agendam pertinent, hæc illis affatim suppetebant. Regibus ipsis honore erant proximi, & in gravissimis negotiis publicis consulebantur; proinde scientiarum influxum in vitam humanam & civilem optime perspicere potuerunt. Hæc quamvis ita fuerint, quod in multis a vero deflexerint, & falsissimas foverint opiniones, ipsa veritas fateri cogit. Vanitas astrologiæ Chaldaicæ & olim fuit, & adhuc

huc est famosa. Duo principia, unum bonum, malum alterum statuebant Persæ. Præterea, Orientalium Metaphysica innumeris scatebat erroribus, qui in Ecclesiam postmodum transfusi, horrendas progenuerunt hæreses. Hæc erat facies eruditionis Orientalium, usque dum arma Alexandri victricia ut in statum civilem, ita quoque literarium Asiæ atque Ægypti maximam inferrent mutationem. Successores namque illius, & linguam & scientias in suis quisque regnis propagare nitebantur. Hinc tamen non exstinguebatur vetus eruditio Orientis, sed serviebat quodammodo, & cum Græcanica quandoque miscebatur.

§. II.

Orientales excipiunt Græci, apud quos artes ingenuæ, & scientiæ omnes commodum satis ac jucundum habebant domicilium, præsertim Athenis, quæ doctrinarum omnium inventrices, & totius orbis gymnasium audiunt Ciceroni. Quum ab Oriente accesserint Græci, quod præter sacra profana quoque docet historia, dubitare non licet, quin primi advenæ aliqua secum attulerint scientiarum rudimenta, quibus deinde frequentans cum Orientalibus commercium addidit augmentum. Orientali autem scientiæ in Græciam transvehendæ plurimum contulerunt Græcorum apud Orientales peregrinationes, hanc solum ob causam institutæ. Homines namque discendi avidissimi, viros eruditionis fama celebres, ubicunque inveniri poterant, adiverunt, nec ullis se obstaculis impediri passi sunt, quominus in eorum penetrarent arcana. In eis vero, quæ a peregrinis mutuati sunt, non adqueverunt, sed mul-

ra excogitarunt ipsi, & aliena cum propriis ita miscuerunt, ut novam acciperent formam. Vetusissimum doctrinae genus erat Poësis, qua Philosophiam tradebant, prout inter omnia, qua exstant monumenta gentilium, Homeri & Hesiodi opera sunt antiquissima. Tanti autem vena Græcanica visa est posteritati omni, ut qui eam proxime æquarent, fastigio artis proximi fuerint iudicati. Artem poëticam primus consignavit Aristoteles, cui insigne adhuc manet pretium. Ut antiquitate Poësis, ita præmiorum amplitudine ac dignitate, primum sibi locum vindicavit Eloquentia civilis, apud Athenienses imprimis, ubi qui facultate dicendi valebant maxime, honoribus ac potentia cæteris præstabant; quare non potuit non copiosa provenire Oratorum fœges, inter quos eminent Demosthenes, singulare eloquentiæ exemplar. Nec defuerunt, qui artem dicendi præceptis comprehenderant, sed quorum non pauci, pro vera & genuina, falsam ac spuriam docebant Eloquentiam, cuius hoc præcipuum erat artificium, ut de quacunque re in utramque partem disserere, & aperte falsa veri specie induere possent. Non ambigimus, quin meliora protulerit Isocrates, communis ille Græciæ præceptor, cuius ex schola, dicente Cicerone, tanquam ex equo Trojano præstantissimi prodierunt Oratores. Inter illa, quæ ad nostram ætatem devenerunt scripta rhetorica, antiquitate primum est Aristotelis, quod omnes quidem artis hujus partes non complectitur, quæ tamen tractavit, ita exhaustit atque absolvit, ut quæ illis addi deberent, superfuerint pauca. Cum libertate reipublicæ cecidit Eloquentia civilis, ut quæ prius fuerat

fuerat res maxime seria, in lulum deinde scholasticum abierit, & ubi nulla amplius erant comitia, quomodo in comitiis esset perorandum, multis tradebatur. A Phœnicibus Arithmetica, ab Ægyptiis Geometria, a Chaldæis Astronomia ad Græcos fuerunt delatæ. Quas ab exteris Græci acceperunt scientias mathematicas, has diligentissime excolebant, imprimis Geometriam, ut quæ ad nostram pervenerunt ætatem, Euclidis, Apollonii & Archimedis opera comprobant, quibus insigne adhuc est pretium. Neque Astronomiam negligebant, ceu quæ adhuc supersunt scripta Ptolomæi ostendunt. Operam quoque dabant Geographiæ, sed quæ navigatione non satis exulta, & orbe quæ maximam partem adhuc ignoto, admodum erat imperfecta. Qui physicæ apud Græcos sese applicuit, primus fuisse perhibetur Thales Milesius, quem alii deinde excipiebant multi, quorum præcipuum erat negotium, inquirere de origine mundi, quem suo quilibet ingenio fabricabat, unde tot prodierunt cosmogonia, expressa stultitiæ monumenta. Experientiam, quæ in scrutinio naturæ omne ferre debet punctum, missam faciebant, quo factum, ut mera figmenta & tabulas procuderint, quibus ut suum esset complementum, speculationes ontologicas addidit Aristoteles. Mirum, quod in tali rerum statu experientiæ Medicinam superstruere potuerit Hippocrates, cuius doctrina in plerisque firma huc usque consistit, & post hac consistet. Quod philosophiam Græcorum attinet, genius sophisticus plurimis eorum adeo erat familiaris, ut de rebus quibuslibet prolixos serere sermones,

nes, quam duce experientia, veritatem indagare mal-
 lent, quare strenuam Dialecticam navabant operam,
 prout tota illorum Logica ad disputationes potius,
 quam veritatis investigationem fuit comparata. Acces-
 sit vanitas ostentationis, genti huic domestica atque
 nativa, ex qua radice, copiosa illa opinionum secta-
 rumque seges excrevit. De Deo absurdissimas non
 pauci fovebant sententias, quarum nocentissima est
 eorum, qui Divinitatem cum mundo confundebant;
 ex quo fonte duo errores contrarii, atheismus &
 superstitio pariter proveniebant. Nec pauciora de
 nobiliori hominis parte monstra opinionum exstiterunt,
 quam ut cætera præteream quidam Divinitatis particu-
 lam fingebant. Doctrinam moralem parcius tractarunt
 Græci ante Socratem; hic autem totum se ei conse-
 cravit, quare philosophiam de cælo devocasse dicitur
 Ciceroni. Socratem quidem auctorem deinde se-
 ctæ citabant omnes, sed quum nihil ipse scripsisset,
 de variis argumentis disputare tantum solitus, quæ a
 mente ejus erant alienissima pro Socraticis haud
 raro venditabant. Id certe constat, quod Socrates
 de Deo & providentia optime sensit, prout animæ
 quoque immortalitatem asseruit. Hanc autem quum
 negaret Epicurus contra sensum Socratis, sic doctri-
 næ morum feralem incussit ictum. Fatum quoque
 Stoicum, quod libertatem humanam destruit, utique
 a mente Socratis abhorrebat, ut taceam, quod ipsum
 systema philosophiæ Stoicæ penitus introspectum, in
 Atheismum desinere deprehenditur. Qui Socratem au-
 divit Plato, ea tradidit, quæ ducunt ad fanaticismum,
 quem

quem etiam sequiori tempore in ecclesia sæpe pro-
 genuit. Doctrina moralis Aristotelis, subtilitatibus on-
 tologicis referta, in philosophiam Scholasticam transiit.
 Præcipua inter Græcos erat contentio de fine bono-
 rum, quem suo quisque ingenio convenientem pone-
 bat, & quidem talem nonnulli, qui nihil habuit cum
 honestate commune. Ut veritatem omnem, ita mo-
 ralem quoque sustulerunt sceptici, qui an serio sem-
 per egerint, jure dubitare licet. Hæc autem sic ac-
 cipienda non sunt, ac si Græcorum doctrinam mo-
 ralem omnem rejiciamus. Absit. Quin potius con-
 cedimus, quod, ut in reliqua eorum philosophia non
 pauca præclara, ita doctrina morum varia continuit
 laude sua haud defraudanda; prout hoc illis compe-
 tit meritum, quod disciplinas philosophicas primi in
 ordinem systematicum redegerint. Quæ ad Politi-
 cam spectant, multa erant comprehensa antiquis Græ-
 corum legibus, inter quas præstant Solonis atque Ly-
 curgi. Doctrinam civilem libris de republica atque
 de legibus explicuit Plato; sed qui talem formavit ci-
 vilitatem, quæ luxurianti ejus ingenio, quam præsen-
 ti rerum humanarum conditioni est convenientior.
 Præferendus omnino est Aristoteles, cujus libri poli-
 tici suum adhuc retinent pretium. Nec pauca, quæ
 ad hoc argumentum pertinent egregia, apud Oratores
 occurrunt. Optimi prudentiæ civilis magistri sunt hi-
 storici pragmatici, quos Græcia tulit præstantissimos,
 quales erant Thucydides, Xenophon, Polybius, Plu-
 tarchus & alii. Cum ipso imperio se longe lateque
 propagarunt artes Græcicæ, in primis Alexandriae
 diu-

diuturnam habuerunt sedem. Neque cum a Romanis victa, & in provinciæ formam redacta esset Hel- las, illam deserebant Musæ, sed ita remanebant, ut ipsos victores amore sui incensos allicerent. Atque credibile est, servientibus Græcis hoc propositum fuisse, ut quum gloriæ armis parvam perdidissent, ar- tium ingenuarum cultu apud ipsos victores aliquid saltem sibi pignerarentur æstimationis.

§. III.

A Græcis ad Romanos transmigrarunt artes litera- riæ. Circa tempora Numæ Pompilii, vel ut alii sta- tuunt, paulo post Pythagoras in Italia docuit; cujus ibi philosophia aliquamdiu permansit, inde Italica di- cta; de qua quin aliquid inaudiverint Romani, nul- lum est dubium; quod autem Romæ aliquos inve- nerit cultores, nulla constat monumentorum fide. Quan- ti fecerint Romani prudentiam legislatoriam Græco- rum, satis ostenderunt, cum jus civile condituri, mit- terent in Græciam legatos, qui antiquas Græcorum leges describerent, descriprasque secum referrent, quod ita successit negotium, ut ex his qua maximam par- tem conflata fuerint XII. tabulæ, prima juris Romani elementa. Reliquam eruditionem Græcicam negli- gebant, usque dum bellis punicis magis innotesce- rent Græci, & ex illis viri eruditi in familiaritatem reciperentur. Post subjugatam Græciam, tanti æsti- marunt Romani artes Græcicas, ut vel Athenas profecti, eas discerent, vel Græcos doctrina celebres ad se vocarent, eorumque proficerent institutione. Sic factum est, quod canit Horatius:

Græcia

Græcia capta ferum victorem cepit, & artes intulit agresti Latio.

Prima ad Romanos transit Poësis, quæ initio rudis erat, ceu indicant Actii & Ennii, quæ supersunt, fragmen- ta; postmodum vero imitatione Græcorum hanc artem eo provexerunt, ut si non superaverint, saltem æquarint ma- gistros; quod seculo præsertim Augusti contigit, quo floruerunt Virgilius, Horatius & Ovidius, Latinorum Poëtarum principes. Ut, dum libera erat regiminis for- ma apud Romanos, maxima præmia Eloquentiam ma- nebant, ita præstantissima quælibet ingenia eidem se applicuerunt. Quin ante receptas disciplinas Græcici- cas neque Svadæ Romanæ sui detuerunt cultores, qui tamen ingenio potius & exercitatione, quam certa quadam arte valebant. Post vero admissas externas sci- entias, ad præcepta & imitationem Græcorum con- formata etiam fuit Eloquentia; quo in studio tantum profecit Cicero, ut non cives modo suos vicerit, sed Græcis, & quidem ipsi Demostheni dubiam reddiderit palmam. Proximam post Eloquentiam locum obtinuit Ju- risprudentia. Cum imperio enim sensim augebatur le- gum multitudo, quæ æque ac illud in vastam tan- dem excrevit molem; quarum proinde operosa inter- pretatio multorum fatigavit industriam, multisque ho- norem peperit & lucrum. Scientiis Mathematicis ple- risque parciore apud Romanos erat tractatio; in Ar- chitectura tamen Civili id præstiterunt, quod nostra quoque miratur ætas, prout Vitruvio singularis ad- huc manet honos. Qui tot populos, tanto scientiarum subsidio munitos, subegerunt, quod Architecturæ Mi-
B
litaris

litaris non fuerint imperiti, res ipsa loquitur. Naturalem Scientiam parum curarunt, instar Speciminis tamen esse possunt, quæ Seneca tradidit in quæstionibus naturalibus. Historiæ Naturalis insigne monumentum edidit Plinius. Maximi fiebat Agricultura, prout qui superstites adhuc manent rei rusticæ Scriptores sua non sunt laude fraudandi. Metaphysica ut cætera, quæ ad Philosophiam Theoreticam pertinent disciplina, negotiosis illis Romanis se minus commendarunt. Magis arridebat Doctrina Moralis, in qua viri graves Stoicorum, vitæ voluptuosæ dediti Epicureorum placita adoptabant. De Romanis autem constat, quod nulla apud eos secta philosophica exorta fuit, sed alii Pythagoram, alii Platonem, alii Aristotelem, alii Zenonem, Epicurum denique alii in philosophando duces sequebantur. Quæ igitur de Græcis diximus, de Romanis quoque dicta sunt, nisi quod non hi æque ac illi, vanitati sophisticæ obnoxii essent. Si usquam, certe apud Romanos viri extiterunt prudentia politica instructissimi, quam tamen actione magis rerum, quam ex librorum lectione comparabant; quamvis neque ibi detuerint, quæ monumenta sapientum pervolverent, suosque in usus converterent. Quod si libri Ciceronis de Republica ad nos devenissent, in iis utique optimus Doctrinæ Civilis thesaurus suppeteret. Ut rerum æterna memoria dignissimarum abundantissima fuit civitas Romana, ita neque præstantissimis carebat Historicis, inter quos eminent Salustius, Livius & Cornelius Tacitus. De cætero extra controversiam est, quod nunquam res literaria apud Romanos ita floruit, atque apud

apud Græcos, cujus rei variæ dari possunt rationes. Simul ac togam virilem acceperant cives Romani, quod anno ætatis XVII. fiebat, militare cæperunt, reliquis institutis prævalente re militari, per quam eundem erat ad honores etiam civiles. Sic ætas Musis convenientissima Marti consecrabatur. Deinde amplitudo imperii, & negotiorum toga sagoque obeundorum multitudo viros maturioris ingenii ita occuparunt, ut artibus literariis parum temporis superesset, nisi quod excellentissimis quibusdam ingeniis recreationis loco erat studium literarum. Neque bella tantum externa Musis obstrepebant, sed quæ sæpius intercurrerant civilia, longe deteriorem illis inferebant pestem. Quæ ab his malis vacua erant tempora, post introductam regiminis formam monarchicam, identidem interveniens tyrannorum crudelitas sædavit. Ingruit tandem periodus literis non minus quam ipsi imperio fatalis, qua, tranquillitate publica per iteratas exterorum invasiones sublata, in eum devenerunt statum Romani, ut magis de vita conservanda, quam scientiis colendis cogerentur esse solliciti. Varias hoc tempore bibliothecas flammis urbium involutas periisse, & sic multa antiquitatis monumenta posteritati sublata esse, passim queruntur Scriptores.

§. IV.

Post occasum imperii Romani, artium ingenuarum ignorantia, sive barbaries magis magisque invalescebat. Calamitosus hic status non ex bellis tantum est repetendus, quamvis & hæc tum fere continua non

parum ad illum contulerint, sed aliæ omnino, & quidem potiores ejus causæ inveniuntur. Inde a primo, quo per orbem se diffundere cæpit religio Christiana, tempore, literatos ac philosophos gentiles acerrimos offendit adversarios, qui eruditione sua ad illam impugnandam abutebantur; unde factum, ut omnis eorum doctrina profana & secularis haberetur. Atque post Imperatores ipsos ad sacra Christiana conversos, qui extra Ecclesiam erant, licet his eam armis invadere non auderent, quum eundem retinere animum deprehenderentur, eadem quoque de disciplinis ac libris eorum Christianis Doctoribus mansit sententia. Quamobrem, quomagus augebatur S. monarchiæ potestas, eo durius experiebantur fatum artes profanitatis damnatæ. Zeli hujus improvidi singulare dedit documentum Papa Gregorius primus, Magnus dictus, quum studium Matheseos proscriberet, & optima antiquitatis monumenta fatali rogo imponeret. Persvasum namque fuit, homines Deo dicatos & poste & debere carere scientiis, quæ veræ pietati haud exiguum objicere impedimentum putabant. „Neque „in Episcopis & sacerdotibus requirebatur peritia S. Scripturæ, multo minus linguarum, disciplinarum & antiquitatis notitia, sed modo ut legere, ut cantare, ut „Orationem dominicam, Symbolum, Psalterium, Communitum recitare valerent, nec nescii essent Canonum, „quæ sunt verba Spanhemii in Comp. Hist. Eccles. p. „229. Atque ut in tuto collocaretur eorum ignorantia, Jure Canonico sancitum erat, ne quis Episcoporum ac presbyterorum barbarissimos irrideret ac solécismos,

cismos, quum indignum esset, sanctos illos viros restringi sub regulas Donati. „ A monachis vero non aliud exigebatur, quam ut cantare, & certas precum formulas recitare valerent. Scientiarum culturam, ut adhuc nonnulli, ita tum plurimi, statui eorum inconvenientem judicabant. In templis cathedralibus atque cœnobiis erant quidem scholæ, quibus septem illæ artes liberales tradebantur, sed quid ibi proficeretur, quum qui docerent, ipsi rudes essent atque indocti? Sic non potuit non crassa ingruere barbaries. Nec leve addidit momentum emortua linguæ Græcæ intelligentia, ut in proverbium abiret: Græca sunt, nec legi possunt, nec intelligi. Quin etiam Latina, illa sacri cultus ministra, sensim ita corrumpebatur, ut nihil omnino nativæ puritatis retineret, adeoque Latium in Latio esset peregrinum. Reformationem quandam literarum suo tempore moliebatur Carolus Magnus, dum viros eruditos conquisivit, scholas instauravit, variisque legibus statum rei literariæ formare Voluit. Verum inveteratum adeo malum longiori indigebat medicina, quam ut unius ætas atque industria eidem sanando sufficeret. Nec erant deinceps, qui debito nisu collapsæ rei literariæ succurrere studerent, sed partim bella, partim quæ altiores indies radices egit superstitio, effecerunt, ut omnia ad pristinam relaberentur miseriam. Testantur hoc, quæ proxime insequerentur secula, nonnumquam puta atque decimum, quibus adeo invaluit superstitiosum illud otium, ut eadem infelicia, & idoneis scrijtoribus detrita adpellare non dubitet Bellarminus. Nec Mirum.

rum. Erat tanta seculi potissimum decimi cæcitas, ut studia, tanquam professionem inhonestam inter quicquillas & purgamenta rejicerent pingua ingenia, & qui his diligentius, quam mos tulit, insudaret, hæreticis adnumeraretur. Si quis in lucem aliquid proferret solidi, cujus magnitudinem non capiebat monachorum stupiditas, magus ipsis videbatur. Sequentibus deinde seculis per Europam se magis propagaverunt studia literarum, & imprimis Scholastici magnum dederunt strepitum. Multum vero abfuit, quominus literis ac scientiis hi genuinum restituerent decus, qui divina humanis miscentes, barbaris torribus, & infinitis subtilitatibus & subdivisionum subdivisionibus doctrinam suam conspurcarunt; adeo ut, quæ a splendore suo dudum defecerat eruditio, miserum sub eorum lima nancisceretur nitorem. Varia, quæ tum erecta erant Musarum domicilia, vinculis suis constricta tenere noverant Pontifices, variisque artibus efficere, ne barbariem, firmum illud status hierarchici fulcrum excuterent, prout tota eorum compages, ex ratione status papistici digesta fuit ac ordinata. Sic quod inter Boëthium, quoad eruditionem ultimum Romanorum, atque Franciscum Petrarcham, interjectum est mille circiter annorum intervallum, barbariem complectitur, in qua tamen pro diversitate temporum, gradus diversi reperiuntur.

§. V.

Quamquam dulcedo otii superstitionis animos ceperat docentium atque discipulorum, contemptus bonarum artium inoleverat, imo dirum in literas & literatos

ratos haud raro exarserat odium, hæc tamen omnia id efficere non potuerunt, ut sub ipsa barbarie omnis emoreretur eruditio. Quin potius constat, extitisse sidera, quæ ipsas barbarie tenebras intermicuerunt. Nec dubium, quin plures adhuc fuerint vera & solida scientia instructi, dum seculorum infelicitas impedivit, quo minus scriptis in publicum prodirent. Neque concipi potest, aliquos in studiis tantum proficere potuisse, nisi essent alii, quorum institutione uterentur. Per hos propagata fuit eruditio, quæ tanquam ex cryptis & latebris tandem prorupit, dum victis obstaculis, aliquanto liberior Musis concedebatur aura. Vanus tamen fuisset omnis ex barbarie eluctandi conatus, nisi impotens Papæ dominium, quo non alia tenacior erat veræ eruditionis remora, aliquantum imminutum fuisset. Id vero exortis in regno papistico diffidiis factum est, & quidem eo præsertim tempore, quo duo aut quandoque tres erant, qui summam sibi in sacris potestatem assererent. Nec parum ad hoc valebant Constantiense & Basileense Concilia, monarchiæ papali minime amica. De cætero adeo manifestum fieri cæperunt mores Pontificum, ut qui aliquid videbant, intelligerent omnes, neque Ecclesiam neque rem publicam stare posse, nisi enormis eorum licentia suos intra limites coerceretur; quod cum facile animadverterent Reges hi sacrorum, non animum quidem, sed modum agendi mutarunt, dum idem quod antea, minus tamen acerbe exercuerunt imperium. Proinde, quæ decimo tertio & decimo quarto seculis plures conditæ fuerunt Academiae,